

НИЙГЭМ-СЭТГЭЛ СУДЛАЛЫН ХӨГЖЛИЙН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ, ДҮГНЭЛТ

CONCLUSIONS AND CONCLUSIONS ABOUT THE DEVELOPMENT OF SOCIO-PSYCHOLOGY

Ц.Пүрэвням

*Сургалт, судалгааны 403 дугаар анги-
Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн албаны сургуулийн
Нийгмийн ажил, сэтгэл зүйн тэнхимийн багш, ахмад*

Товч агуулга: Энэхүү илтгэл нь нийгмийн сэтгэл зүйн үйл ажиллагааны мөн чанар болох парадигмийн хөгжлийн ач холбогдол болон түүнийг ойлгох нийгэм-сэтгэл зүйн хандлагыг судлах. Орчин үеийн нийгмийн сэтгэл судлалын үзэл баримтлал, субъект, бүтцийг тодорхойлох, төлөвшүүлэхэд тулгарч буй бэрхшээлийг шинжлэх. Энэ салбарын хэтийн төлөв нь тэдгээрийг даван туулахтай холбоотой юм. Нийгмийн сэтгэл судлалын ерөнхий онолыг бий болгох нь чухал ажил юм гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн. Хөгжлийн онол нь онолын салшгүй нэг хэсэг бөгөөд тэдгээр нь бие биенээ нөхөж байдаг. Үүнгүйгээр орчин үеийн нийгмийн сэтгэл зүйг үр дүнтэй бүрдүүлэх талаар ярих боломжгүй юм.

Abstract: The article reveals the relevance of the study of development as a paradigm of social psychology, examines the essence of the socio-psychological approach to its understanding. The difficulties that occur in defining the concept, subject, structure and ensuring the formation of modern social psychology are analyzed. The prospects of this industry are connected with their overcoming. The author comes to the conclusion that an important task is to create a general theory of social psychology. The theory of development is an integral part of the named theory, they complement each other. Without this, it is impossible to talk about the effective formation of modern social psychology.

Түлхүүр үг: Нийгмийн сэтгэл зүй, хөгжил, хэв гажилт, нийгмийн шинэчлэл, систем зүй.

Keywords: social psychology, development, deformation, social modernization, systemology

Оршил

Нийгэм-сэтгэл зүйн онолын бүтцэд дараахь бүрэлдэхүүн хэсгүүд багтдаг нь нийтээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн баримт юм: Арга зүй нь ерөнхий онол болон онолын тодорхой түвшинд хуваагддаг; Праксеологийн онолын үндэслэл, өөрөөр хэлбэл практик (оношлогоо, зөвлөгөө, технологи, нөлөөллийн арга техникийг ашиглах явдал юм).

Одоогийн байдлаар нийгэм-сэтгэл зүйн ерөнхий онолын тухай ярих нь эрт байна. Үүнд ганц парадигм байдаггүй. Нийгэм-сэтгэл зүйн онолуудын аль нэг нь ч энэ статусыг баталж чадахгүй. Жишээлбэл: Нийгэм-сэтгэл зүйн янз бүрийн үзэгдлүүд нь бүх нийтийн тайлбар загвар биш юм. Эдгээр нь хувийн шинж чанартай байдаг бөгөөд онолын хувьд зөвхөн тодорхой хүрээний нийгэм-сэтгэл зүйн үзэгдэлд үйлчилдэг. Энэ тохиолдолд хувь хүний онолыг нийгэм сэтгэл зүйн үзэгдлийг тайлбарлахад ихэвчлэн ашигладаг. Мэдээжийн хэрэг, эдгээр нь нийгэм-сэтгэл зүйн үзэгдлийг ойлгох нь туйлын туйлширсан хандлага юм. Үнэн хэрэгтээ тэдний мөн чанарыг системчилж үзэлгүйгээр хийх боломжгүй юм.

Гадаадын болон дотоодын нийгмийн сэтгэл зүйд аливаа онолыг ерөнхий болон бүх нийтийн зэрэглэлд оруулах оролдлого хийдэг. Гэхдээ энэ төрлийн онолууд нь үйл ажиллагаагаа явуулах чадвартай бөгөөд өөрийн гэсэн хэрэглээний объектойд байдаг. Эдгээр хил хязгаараас гадуур тэд бүтээгчид нь ямар ч хүчин чармайлтгүйгээр бүх зүйлд тулгах гэж оролддог бараг онол, алс хэтийн, хиймэл бүтэц болж хувирдаг. Нийгэм-сэтгэл зүйн үзэгдлүүдийг оруулах, тэдгээрийг тайлбарлах [3]. Үүний үр дүнд нийгэм-сэтгэл судлалын онол нь агуулгын хувьд үндсэндээ конгломерат, мэдлэгийн нэг төрлийн "винегрет", нэр томъёоны "окрошка", онолын "месиво", сайхан хэллэг, хувийн онолуудын "букет" болж хувирав. Онол бүрт байгаа үнэ цэнэтэй бүх зүйлийг гүнзгий бодож боловсруулсан интеграчлал хараахан хийгдээгүй байна. Бүтцийн хувьд логик холболт байхгүй. Жишээлбэл, хувь хүн, бүлгүүдийн тухай олон арван онолууд байдаг, гэхдээ эдгээр нь бүхэлдээ үзэгдлийн тухай биш харин тэдгээрийн шинж чанаруудын онол юм. Энэ нөхцөл байдал нь хямралын шинж тэмдэг байгааг харуулж байна.

Позитивизм, сэтгэл судлал ойлгох, экзистенциал, танин мэдэхүйн, хүмүүнлэг, харилцан үйлчлэгч, түүхэн сэтгэл судлал, нийгмийн констракшнизм болон бусад салбарууд хөгжлийн өнөөгийн үе шатанд нийгмийн сэтгэл судлалын үндэс суурийг бүрдүүлдэг. Үүний зэрэгцээ "окрошка", "нөхөн хөнжил" хэлбэрээр энэ бүхнийг системчилж бодлогогүй, харин Оросын сэтгэхүйг харгалзан үндэслэлтэй ашиглах нь чухал бөгөөд нийгмийн сэтгэл судлалын үндсэн салбаруудыг хөгжүүлэхгүйгээр боломжгүй юм. Үүнийг харгалзан нийгмийн сэтгэл зүйд иж бүрэн буюу салбар хоорондын хандлага хэрэгтэй байна. Гэвч энэ нь шинжлэх ухааны тодорхой үндэслэлийг хараахан олж чадахгүй байна. Шинжлэх ухааны үнэ цэнэ нь нийгмийн сэтгэл судлалын тогтолцооны үзэл

баримтлалд анхаарлаа хандуулдагт оршдог.

Зөрчилдөөний менежмент, аюулгүй байдал гэх мэт олон салбар ерөнхий онолыг бий болгох чиглэлээр амжилттай явагдаж байна. Систем судлалын болон социологи, сэтгэл судлал, нийгмийн ажлын чиглэлээр бүтээлүүд гарч ирсэн. Жишээлбэл, Т.В.Шипуновагийн "Нийгмийн ажлын систем судлалын үндэс" (Санкт-Петербург, 2021) эрдэм шинжилгээний хичээлийн хөтөлбөрийг дурдаж болно.

Нийгмийн сэтгэл судлалын иж бүрэн байдлыг илүү тодорхой хэлбэл салбар хоорондын хандлага нь түүний ойлголтыг системчилсэн байдлаар авч үзэхэд чиглэдэг. Ирээдүйд бүх зүйл ийм байх ёстой. Нийгмийн сэтгэл зүйг системчилснээр нийгмийн сэтгэл зүйчдийг янз бүрийн салбар, нөхцөл, түвшинд мэргэжлийн үйл ажиллагаанд бэлтгэхэд чиглэгддэг. Хөгжлийн онол, түүний дотор хувь хүнээс дэлхийн хүртэлх бүх түвшний нийгэм-сэтгэл зүйн үзэгдлийн конструктив-сөргөлдөөн судлалын загвар нь нийгмийн сэтгэл судлалын мета онол, түүний парадигмын үүрэг гүйцэтгэдэг. Энэ шинэ агуулгатай холбогдуулан хөгжлийн зарчмыг дүүргэх ёстой. Орчин үеийн хэвлэл, тайлбарт Оросын сэтгэл судлалын хуучин зарчмыг дахин бодож, хувь хүн, бүлэг, гэр бүл, зохион байгуулалт, нийгмийн хөгжлийн онол болгон өөрчилж болно. Энэхүү зарчмын орчин үеийн тайлбарын үндэс нь бүтээлч зөрчилдөөн, нийгмийн шинэчлэл, хүмүүнлэг сэтгэл судлал, зохион байгуулалтын арга барил болон бусад онолууд юм. Үүний зэрэгцээ бүтцийн болон логик шинжилгээний үндсэн дээр янз бүрийн салбаруудыг нэгтгэдэг нийтлэг зүйлийг, өөрөөр хэлбэл зорилгын модыг олох шаардлагатай. Энэ бол нийгмийн сэтгэл судлалын онол, практикийн нэг төрлийн хүрээ, цөм, үндэс суурь юм. Ялангуяа аюулгүй байдлын онолд ийм нэгдмэл байдал нь найдвартай байдлын асуудал юм.

Мэдээж нийгмийн сэтгэл судлалын нэгдсэн парадигм (мета онол) бий болох нь ирээдүйн асуудал. Гэхдээ "өсөн нэмэгдэж буй бэрхшээлүүд" нь онолыг бүхэлд нь орхиж, эргэлзээтэй зөвлөмжүүдэд сэтгэл хангалуун байх хэрэгтэй гэсэн үг биш юм. Хөгжлийн онолын боломжуудыг дараах жишээн дээр харуулав. Хамгийн нийтлэг тодорхойлолтоор модернизаци гэдэг нь объектыг сайжруулах, шинэчлэх, өөрөөр хэлбэл хөгжлийг хэлнэ. Өнгөрсөн зууны хоёрдугаар хагаст модернжуулалтыг олж авсан дэлхийн шинж чанар. Энэ үйл явцын толгойд АНУ байсан. Өнөөдөр ч гэсэн тэд удирдагчийн үүргийг хэнд ч өгөхийг хүсэхгүй байна. Модернчлалын гүйцэх загвар нь практикт нийцдэг даяаршлын онол. Үүний зэрэгцээ даяаршлын үр дагавар нь тодорхой эерэг утгатай байсангүй, огтхон ч байхгүй. Энэ үйл явц үргэлжилсээр байгаа бөгөөд ихэвчлэн соёл, үнэт зүйлсийн зөрчилдөөн, ерөнхийдөө дотоодын эдийн засаг, тусгаар тогтнол алдагдах зэргээр дагалддаг. Хөгжлийн загварын хувьд харьцуулсан давуу талууд, тэр дундаа соёлын давуу талуудыг тодорхойлох, харгалзан үзэхэд суурилдаг. Хөгжлийн

загварыг хэд хэдэн улс орны шинэчлэлийн явцад амжилттай ашиглаж ирсэн. Хятад, Японы орчин үеийн шинэчлэлтэй холбоотой түүх маш сургамжтай байдаг.

Тиймээс нийгэм-сэтгэл зүйн үүднээс авч үзвэл нийгмийн шинэчлэлийг хийж байгаа улс орны үндэсний эрх ашиг сонирхолд нийцүүлэх, өөрөөр хэлбэл нөхцөл, боломжийг бүрдүүлэхийн тулд хийх ёстой гэж хэлж болно. Нийгмийн янз бүрийн бүлгүүд амжилтанд хүрэх; харьцуулсан шинжилгээний үр дүн; үндэсний дээжийг хадгалахын зэрэгцээ шилдэг нийгмийн стандарт; зөрчилдөөний хандлага; өрсөлдөөний суурь; нийгмийн эерэг үнэт зүйлс, бодит давхаргажилт, шинэчлэл хийж буй нийгмийн хэв гажилтын түвшин; системчилсэн өөрчлөлтөд чиглэсэн, шинэчлэлийн нэг талын хандлагыг эсэргүүцдэг нэгдсэн арга барил. Шинэчлэлийн үр дүнд орчин үеийн Оросын нийгэм нь нийгмийн бүтцээрээ дундаж давхаргын үнэмлэхүй давамгайлсан дундаж орлоготой нийгэм болох ёстой - хөгжлийн нийгмийн үндэс.

Хувь хүн, бүлэг, гэр бүл, байгууллагын хөгжлийн онолуудын хувьд тэдгээр нь бас байдаг боловч бие биентэйгээ холбоогүй (хүмүүнлэг сэтгэл судлал, акмеологи гэх мэт). Зөрчилдөөний онол нь бүтээлч зөрчилдөөний үр дүнгээс шалтгаалан хөгжилтэй холбоотой талтай байдаг. Аюулгүй байдлын онолын салбарт ижил төстэй нөхцөл байдал ажиглагдаж байна. Үүний мөн чанар нь найдвартай байдлыг хангах, өөрөөр хэлбэл хөгжлийн нөхцлийг бүрдүүлэх явдал юм.

Нийгэм-сэтгэлзүйн зарим онолууд нь нийгэм-сэтгэл зүйн үзэгдлийн үүсэх мөн чанар, хүчин зүйл, механизм, юун түрүүнд хөгжлийн талаар тайлбарлах ёстой бол зарим нь сэтгэл судлалын хэрэглээний чиглэлүүд болох: оношлогоо, зөвлөгөө, түүнд нөлөөлөх арга техникүүдэд үйлчлэх ёстой. Үүний зэрэгцээ зөвхөн хувь хүн бус нийгмийн сэтгэхүйг бүхэлд нь харгалзан үзэх зорилготой түүхэн сэтгэл судлал, нийгмийн констракшнизмын заалтууд нь хөгжлийн ерөнхий нийгэм-сэтгэл зүйн онолын үндэс суурь байх ёстой. Энэхүү нийгэм-сэтгэл зүйн үзэгдлийн мөн чанарыг янз бүрийн түвшинд ойлгож, тайлбарлах боломжийг бидэнд олгодог. Үүний зэрэгцээ сэтгэхүй нь зөвхөн үнэ цэнийн зуучлалын нийгмийн үзэл санаагаар буурдаггүй бөгөөд энэ нь эргээд хөгжлийг тодорхойлдог гэдгийг санах нь зүйтэй. Юуны өмнө бүлгүүдийн ашиг сонирхлоор тодорхойлогддог.

Тиймээс янз бүрийн түвшний хэв гажилтыг даван туулахгүйгээр хөгжих боломжгүй гэдэг нь тодорхой юм. Төрөл бүрийн хэв гажилт нь иргэний нийгмийн хөгжилд саад болдог. Үндсэндээ тэд энэ үйл явцыг хаадаг. Эцсийн эцэст энэ нь туйлширсан, туйлын ялгаатай нийгэм-сэтгэл зүйн үзэгдлүүдэд илэрдэг нийгмийн хямралд хүргэж болзошгүй юм: нэг талаас, ямар ч эерэг үйл ажиллагаа үнэмлэхүй байхгүй үед, нөгөө талаас, хор хөнөөлтэй, "хэвийн бус хэт идэвхжил". Эдгээр нь нэг зоосны хоёр тал юм. Үнэн хэрэгтээ тэдний ард хоёр ангиллын иргэд (үнэхээр хайхрамжгүй, хайхрамжгүй, "хэвийн бус" хэт идэвхтэй" байдаг). Үүнээс гарах

арга зам нь нийгмийн давхаргажилтын бүтцэд эзлэх хувь чухал байх ёстой дундаж анги бий болгох үндсэн дээр хэв гажилтыг даван туулахтай холбоотой юм. Дүрмээр бол энэ нь субъектив байдал, бие даасан байдал, идэвхтэй байдал, хариуцлага, өөрийгөө хангалттай үнэлэх, амжилтанд хүрэх үр дүнд өөрийгөө бий болгох, өөрийгөө ухамсарлах зэргээр тодорхойлогддог. Дундаж давхарга нь бие даасан, эрх чөлөөтэй. Хараат байдлыг арилгаснаар хэв гажилт (хариуцлагагүй, хайхрамжгүй байдал гэх мэт) бас ялагдана.

Хөгжлийн эсрэг тэсрэг зүйл бол "хувийн хэв гажилт" гэж нэрлэгддэг үзэгдэл юм. Түүний мөн чанарыг "Нугасны муухай дэгдээхэй", "Хэрэгт байгаа хүн" зэрэг өгүүллэгт харуулсан байдаг. Энэ тохиолдолд хэв гажилт нь голчлон өөрийгөө алдах, субъектив шинж чанартай холбоотой байдаг. Үүнтэй холбогдуулан хувийн хэв гажилтын бие даасан онолыг бий болгох ажлыг дуусгах ёстой. Одоогоор мэргэжлийн болон хувийн хэв гажилтын тухай онолын хэсэгчилсэн заалтууд л байна. Сэтгэл хөдлөлийн ядаргаа, мэргэжлийн хэв гажилттай холбоотой асуудлууд нь шийдлийг шаарддаг. "Сэтгэлийн ядаргаа" хам шинжээс урьдчилан сэргийлэх, тухайлбал, сэтгэцийн эрүүл ахуй, сэтгэл хөдлөлийг арилгах өрөө, тэдгээрийг хөгжүүлэхийн тулд мэргэжилтнүүдийн мэргэжлийн хэв гажилтыг даван туулах дадлыг өргөнөөр ашиглах шаардлагатай байна.

Хувь хүний хэв гажилтын нарийн төвөгтэй мөн чанарыг хангалттай ойлгохын тулд нийгэм-сэтгэлзүйн янз бүрийн онолууд, тэр дундаа амжилтын онолыг ашиглахгүйгээр хийж чадахгүй. Одоогийн байдлаар ихэнх нийгмийн бүлгүүдийн хүсэл эрмэлзэл (төлөвлөгөө, карьер) амжилтанд төвлөрч байна. Гэсэн хэдий ч бодит байдал дээр амжилт, карьер, хөгжлийн хоорондын зохицолд хүрэх нь хэцүү бөгөөд ихэнхдээ бараг боломжгүй юм. "Эсвэл- эсвэл" гэсэн зөрчилдөөн үүсдэг:

- эсвэл амжилт, карьер, хөгжил, гэхдээ өөрийгөө таниулах чадваргүй;

- эсвэл хөгжил, өөрийгөө ухамсарлах, амжилт, гэхдээ карьерын өсөлтөөс татгалзах.

Уг нь амжилт, карьер, хөгжил хоёрын хооронд зохицол байх ёстой. Энэ нь зөвхөн хувийн шинж чанараас гадна юуны түрүүнд амжилтанд хүрэх бодит нөхцөл, нийгмийн цахилгаан шат гэж нэрлэгддэг үр ашиг, хөдөлгөөн, статусыг бий болгох механизмтай холбоотой юм. Ирээдүйд нийгмийн сэтгэл зүй нь шинжлэх ухааны бүрэн хэмжээний салбар болж хувь хүн, бүлэг, гэр бүл, байгууллага, нийгмийг бүхэлд нь хөгжүүлэх онол практикт зохих хувь нэмэр оруулах бүрэн боломжтой.

Хөгжлийн хамгийн хүчтэй дарангуйлагчдын нэг бол янз бүрийн хямрал юм. Хувь хүн, бүлэг, гэр бүл, байгууллагын хямралын тухай олон тооны онолууд

байдаг. Үүний зэрэгцээ нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн гэсэн аль нэг салбарт хямралын онолууд байдаг. Бараг бүгдийг нь холбогдох сурах бичигт хангалттай дэлгэрэнгүй тайлбарласан болно.

Нийгмийн хямралын нийгэм-сэтгэлзүйн дүн шинжилгээ нь зөвхөн мөн чанарыг төдийгүй түүнийг даван туулах технологийг илрүүлэх явдал юм. Үүний үр дүн нь хямралын үр дүнд нөлөөлөх шийдвэр гаргадаг улс төрчид, төрийн албан хаагчид, менежерүүд, хууль сахиулах байгууллагын ажилтнуудын хямралын эсрэг ур чадвараас хамаарна. Хямралыг даван туулах нь хувь хүн, бүлэг, гэр бүл, байгууллага гэх мэтийг хөгжүүлэх нөхцөл болдог.

Хөгжлийн үндсэн нөхцлүүдийн нэг нь хувь хүн, бүлэг, гэр бүл, байгууллага гэх мэт аюулгүй байдал юм. Нийгмийн сэтгэл судлал нь нийгэм, олон нийт, мэдээллийн болон бусад төрлийн аюулгүй байдлыг хангах технологийг хөгжүүлэх, ашиглах замаар үүнд хувь нэмэр оруулдаг. Эдгээр онолыг системчлэх нь хөгжлийн ерөнхий нийгэм-сэтгэл зүйн онолыг бий болгох боломжтой болно.

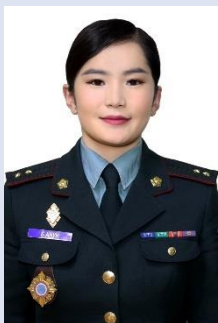
Эх сурвалж

Социальная психология: Сурах бичиг. гарын авлага / ей. А.Н.Сухова. М.: Академи, 2017.

---o0o---

**ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ БАЙГУУЛЛАГЫН ШИЙДВЭР
ГАРГАХ ТҮВШИН ДЭХ ЖЕНДЭРИЙН ЭРХ ТЭГШ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ
ХЭРЭГЦЭЭ ШААРДЛАГА**

**THE NEED AND REQUIREMENTS TO ENSURE GENDER EQUALITY AT
THE DECISION-MAKING LEVEL OF JUDICIAL DECISION EXECUTION
ORGANIZATIONS**

Б.Анун

*Дотоод хэргийн их сургуулийн,
Удирдлагын академийн магистрант, дэслэгч*

Товч агуулга: Монгол Улс дахь жендэрийн тэгш байдал ялангуяа шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын шийдвэр гаргах түвшин дэх жендэрийн тэгш байдлын өнөөгийн нөхцөл байдлыг судлах, нөлөөлж буй хүчин зүйлсүүдийг тодорхойлж эмэгтэйчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна. Эмэгтэйчүүд уян зөөлөн, энэрэнгүй зан чанар, байгалиасаа бусдыг хайрлах, бусдын төлөө өөрийгөө зориулдаг өмгөөлөгч, багш, эмч гэх мэт мэргэжлүүдийг их сонгож ар гэр, гэр бүлийн амьдралдаа үүрэг роль ихтэй оролцсоор хууль хүчний байгууллагуудаас зайгаа авч байна.

Энэхүү илтгэлээр шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын шийдвэр шаргах түвшин дэх жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах бодлого хэрэгжилтийг судалж тодорхойлон, шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэй алба хаагчдын тоог нэмэгдүүлэх хэрэгцээ шаардлагыг гаргахыг зорьлоо.

Түлхүүр үг: Жендэр, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, Жендэрийн тэгш байдал, Эмэгтэйчүүдийн оролцоо,

Keywords: Gender, Judiciary, Gender Equality, Women's Participation,

Оршил

Жендэрийн сургаалийн үүсэл нь анх XX зууны эхэн үеэс эмэгтэйчүүдийн эрх, эрх чөлөөг хамгаалахаар гарч ирсэн ойлголт байсан ба аажимдаа нийгэм, соёлын бүхий л салбарыг хамруулсан жендэр судлал болтлоо хөгжсөн

байна¹. Жендэр гэдэг үг нь англи хэлэнд “gender²”, орос хэлэнд “гендэр³” буюу “хүйс” гэх латин үгнээс гаралтай бөгөөд жендэр судлал нь гэр бүл, жлс төр, нийгэм, нийгмийн бүхий л харилцаанд эрэгтэй, эмэгтэй хүний гүйцэтгэх үүрэг, хүлээх хариуцлага, тэдний нийгэмд эзлэх байр суурийн талаар уламжлагдан тогтсон, түүхэн явцад хувьсан өөрчлөгддөг ойлголт, үзэл хандлагыг судалдаг шинжлэх ухаан юм. Жендэр гэж зөвхөн эрэгтэй эмэгтэй гэх хоёр хүйсийн тухай ойлголт биш. Жендэрийн агуулга нь нийгэм, соёл бүрт харилцан адилгүй бөгөөд цаг хугацаанд хувиран өөрчлөгдөж байдгаараа биологийн шинжлэх ухаанаар тодорхойлогдсон хүйс хэмээх нэр томъёоноос ялгаатай.

Монгол Улс эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүст тэгш, шударга хандах үзэл санааг 1924, 1940, 1960, 1992 онуудад баталсан 4 удаагийн үндсэн хуулиндаа тусгаж, холбогдох олон улсын гэрээ конвенциудад нэгдэн орсон⁴ бөгөөд жендэр судлал нь 1970-аад оны үеэс үүсч, жендэр ба хөгжил гэсэн хүн төрөлхтний нийгмийн дэвшлийн шинэ цогц үзэлтэй хамаатайгаар ихээхэн хурдацтай хөгжиж байна. Жендэр эрх тэгш байдал нь бүхий л салбарт чухал нөлөө үзүүлдэг бөгөөд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын үйл ажиллагаанд ч энэхүү тэгш эрх хангагдсанаар эерэг нөлөө үзүүлэх юм.

Үндсэн хэсэг

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах бодлого, хэрэгжилтийн талаар судлахын өмнө шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага болон жендэрийн эрх тэгш байдлын тухай ойлголтыг товч авч үзье.

Хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага” хэрэгжүүлнэ⁵. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, алба хаагч нь шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэж, үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, бэлгийн болон хүйсийн чиг баримжаа, илэрхийлэл, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлахгүйгээр хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хүний эрх, эрх чөлөөнд хязгаарлалт тогтоож болно. Жендэрийн тэгш байдал нь эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүс нийгэмдээ болон хувийн амьдралын хүрээндээ эн тэгш үнэлэгдэж, тэгш эрх мэдэл, оролцоотой байж, хүний эрх, эрх чөлөө, мэргэжил, нийгмийн гарал, үзэл бодол, боловсролоор үл ялгаварлан аливаа хөгжлийн үйл явцад оролцож үр шимийг нь хүртэх тэгш боломжоор хангагдсан байдал юм. Шүүхийн

¹ <https://medium.com/@awaremongolia/>

² Гендер-Википедиа_(wikipedia.org) (хандсан хугацаа 2024.11.02)

³ Что_такое_гендэр? Простыми_словами_о_сложном_(intrigue.dating) (хандсан хугацаа 2024.11.02)

⁴ Гансүх. Л. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага дахь жендэрийн тэгш эрхийг хангах зарим асуудал. Төрийн тусгай чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын менежментэнд тулгамдсан асуудал. Уб., 2015. 145 дахь тал

⁵ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль. Уб., 2017 он. Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. №24